

ного судочинства. Фундаментальні та прикладні дослідження Інституту справедливості відкриють перспективу модифікації судової освіти і судової науки, вдосконалення теорії і практики сфери кримінального судочинства, моделювання сценаріїв, ситуацій, створення алгоритмів, правил вирішення пізнавальних завдань як у сфері правосуддя загалом, так і у сфері кримінального судочинства зокрема.

Упровадження наукових результатів діяльності Інституту справедливості у сферу правосуддя має

сприяти реформуванню органів не тільки судової гілки влади, а й державної, місцевого самоврядування та громадянського суспільства. Реформи в органах судової гілки влади покликані сприяти створенню якісно нової системи правосуддя, забезпечити надійний судовий контроль за законністю і дотриманням конституційних прав і свобод людини та громадянина в процесі здійснення кримінального судочинства безпосередньо на підставі норм чинної Конституції України та законів України.

Еволюція світового волонтерського руху

Ярослава БУЗДУГАН,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного,
адміністративного
та фінансового права
Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна»

Олександра НИКОНОВИЧ,
магістр Інституту
міжнародного бізнесу і менеджменту
Тернопільського національного
економічного університету

У сучасних умовах розвитку світового ринку праці за особливістю ознак, мотивації та реалізації як інноваційна форма соціально-трудових відносин вирізняється волонтерство. Послуги волонтерів з кожним роком стають дедалі більшим ресурсом розвитку соціальної сфери. У багатьох країнах Європи, Азії та Америки волонтерство є звичним явищем. Нині добровольців багатьох держав об'єднано в глобальний світовий волонтерський рух.

Основи волонтерства закладено англійцем Т. Мором, французом А. Дюнаном та ін. Сучасний стан та особливості статусу волонтерського руху досліджували вчені різних країн: М. Бостанджогло, Р. Колосова, М. Фурлан, К. Хаджи-Міцева, Г. Чейнен, О. Щекова, Д. Еберлі та інші. В узагальненні вітчизняного досвіду волонтерства можна виокремити прац О. Главник, О. Карпенко, Г. Крапівіної, Т. Лях, І. Пінчук та ін.

Мета цієї статті – дослідити розвиток, стан і статус світового волонтерського руху.

Однією з форм соціальної активності, де людина може реалізувати себе як особистість, є волонтерська діяльність. Вона здійснюється в різних сферах суспільного життя та може мати різні мотиви. Найчастіше в літературі описують альтруїстичне бажання допомогти іншим, але поряд із цим є потреба в спілкуванні, саморозвитку, набутті професійних знань та навичок, а наявність заохочень з боку організації також є вагомим стимулом для активної позиції людини у волонтерській діяльності [9, с. 350]. Наприклад, за даними Національного центру волон-

терської роботи у Великій Британії, головним мотивом для участі у волонтерському русі вважають саму діяльність, яка інтегрує добровольців у суспільство, створюючи певну цілісність із ним (32% – потреба в почутті єдності з людьми) [1, с. 13].

Найчастіше волонтерство розглядається як покликання людини, її бажання приносити користь суспільству. Але, з іншої точки зору, воно надає людині певні знання та навички, які нею можуть бути використані у професійній діяльності.

Дехто вважає, що волонтерський рух започатковано 1859 року, коли французький письменник-журналіст Анрі Дюнан, уражений кривавими картинами війни, запропонував ідею створення Червоного Хреста – організації, яка працювала б на добровільних засадах і надавала першу медичну допомогу пораненим бійцям. Принципами, сформульованими Дюнаном, керуються волонтерські організації в усьому світі й донині. Однак тільки в минулому столітті, сповненому війн, волонтерство виокремилосся у соціальне явище. Після Першої світової у Франції було здійснено (один з перших) масштабний волонтерський проект з участю німецької та французької молоді, в рамках якого волонтери відновлювали зруйновані війною ферми в районі місць найзапекліших боїв між німецькими та французькими військами. Саме в цей час і було засновано Координаційний комітет міжнародної волонтерської служби (CCIVS) під егідою ЮНЕСКО зі штаб-квартирою у Парижі. Слово «волонтер» походить від французького – «volontaire», англійського – «volunteer», які є похідними від латинського – «voluntarius», що в дослівному перекладі означає «доброволець», «бажаючий».

У Законі України «Про волонтерський рух» (від 19 квітня 2011 року) визначено, що волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює благодійну неприбуткову та вмотивовану діяльність, що має суспільно корисний характер [4, с. 3].

14 вересня 1990 року в Парижі на XI Всесвітній конференції Міжнародної Асоціації добровільних зусиль прийняли Загальну Декларацію про волонтерську діяльність, згідно з якою вона (діяльність) розглядається як інструмент соціального, економічного, культурного, екологічного розвитку. Декларація підкреслює: волонтерство – це добровільний вибір, що відображає особисті погляди і позиції; це активна участь громадянина в житті суспільства, що виражається зазвичай спільною діяльністю в межах різних асоціацій. Волонтерство сприяє поліпшенню якості життя, особистому процвітання й поглибленню солідарності, реалізації основних потреб на шляху будівництва справедливого й мирного суспільства, більш збалансованому економічному й соціальному розвитку, створенню нових робочих місць і професій. У Декларації проголошено низку головних принципів руху, зокрема, надання особистих або організованих послуг, а також принцип перетворення волонтерства на елемент особистого розвитку, набуття нових знань і навичок. Ця Декларація підтримує право кожної жінки, чоловіка та дитини на вільне об'єднання у спілки для волонтерської діяльності без будь-якої дискримінації через культурне та етнічне походження, незалежно від віросповідання, віку, статі, фізичного, соціального чи економічного становища. Всім людям у світі має бути гарантовано право на вільне витрачання свого часу, таланту й енергії на користь інших людей чи громади, якщо вони працюють індивідуально чи в колективі, не сподіваючись на фінансову винагороду [7].

Волонтерство визначається як активна участь людей у громадському житті країни, зокрема, участь

у соціальному житті громадських організацій та державних структур, що сприяє поліпшенню якості життя загалом, особистісному зростанню та поглибленню відчуття солідарності; реалізації основних людських потреб на шляху побудови більш справедливого суспільства; економічному й соціальному розвитку, створенню нових робочих місць і нових професій та виражається зазвичай у спільній діяльності в межах різних асоціацій [5].

За даними соціологічного дослідження Інституту Геллапа, проведеного в 2008 році, 65% населення Землі беруть участь у волонтерській діяльності, що засвідчує популярність волонтерства у світі. Волонтерству приписують економічне значення, бо праця волонтерів не оплачується, а виконують вони ту роботу, за яку штатним працівникам довелосся б платити. Важливість волонтерства для суспільства зазначено у Всесвітній декларації добровільництва 2001 року, і визначається такими функціями:

- пропаганда солідарності, гуманізму, справедливості на національному, глобальному рівнях;
- визначення проблем у різних сферах для їх розв'язання з урахуванням цільових потреб;
- орієнтація на популяризацію здорової сім'ї, нації;
- різнобічний розвиток людей шляхом отримання ними нових знань та навичок, розвиток творчого потенціалу;
- доповнення діяльності інших секторів із забезпечення суспільного добробуту [5].

Рівень уваги волонтерству в країні засвідчує рівень розвитку в ній громадянського суспільства як сфери соціальних відносин та громадської участі людей в житті суспільства на противагу діям держави чи економіки [2, с. 145].

Сьогодні у Сполучених Штатах у складі волонтерів майже 60% жінок, котрі присвячують цій діяльності в середньому 3,4 години на тиждень, і близько 50% чоловіків, котрі віддають волонтерській праці 3,6 години на тиждень. Канадці трудяться волонтерами в середньому 191 годину на рік, що є еквівалентом 578000 робочим місцям з повною зайнятістю. В Ірландії волонтерів – майже 33% дорослих, 19% дорослого населення Франції беруть участь у акціях волонтерських організацій (із них 60% – регулярно), а це понад 20 годин на місяць. Кожний третій німець (22 млн. осіб) є волонтером і працює у волонтерських асоціаціях, проєктах і групах взаємодопомоги понад 15 годин на місяць. У Південній Кореї майже чотири мільйони осіб щорічно присвячують волонтерству більш як 451 млн. год. робочого часу, а вартість їхніх послуг перевищує 2 млрд. доларів США на рік. 26% японців мають досвід добровольця, із них 48% впевнені, що волонтерська праця дуже корисна для особистого й суспільного зростання. 72% волонтерів Ірландії вважають: вони виконують те, що ніколи не може бути зроблено оплачуваними робітниками.

Іще кілька цифр. Уряди понад 80 країн, зазначає Г. Крапівіна, активно сприяють розвиткові національних волонтерських рухів, створюють інфраструктуру для забезпечення їх розвитку на системному рівні. Волонтерський рух розвивається в світі з початку минулого століття. Наприкінці XX століття американський університет ім. Дж. Хопкінса виконав дослідження у 22 країнах, яке показало, що загальна кількість часу праці волонтерів відповідає праці 10,5 млн. осіб протягом робочого дня. Лише у 36 країнах світу, за підрахунками того ж університету, налічується більш як 131,5 млн. осіб. Щороку волонтерству присвячують свій час понад 100 млн. осіб дорослого населення планети [8, с. 73].

Особливого розвитку волонтерство набуло в США, де цей рух зародився ще в XIX столітті. Добровольці тоді забезпечували функціонування різних некомерційних організацій. Ще 1835 року прагнення американців до волонтерської праці відзначав А. Товкіль [6]. У деяких американських сім'ях складаються династії волонтерів. Найчастіше вони працюють у сфері обслуговування, госпіталях, релігійних організаціях, навчальних закладах, некомерційних організаціях. Волонтери навчають англійської мови іммігрантів, організують різні студії для дітей тощо. Добровольці в Америці – люди різного віку і професій з усіх сфер і прошарків суспільства [3, с. 106]. Особливо популярні нині «віртуальні» волонтери, які створюють і підтримують web-сайти, проводять онлайн-дослідження, надають технічну допомогу некомерційним організаціям.

У США у волонтерській діяльності беруть участь більш як 50% населення. Добровільність праці в Америці не передбачає хаотичного характеру роботи. Стосунки між волонтером й організацією, що приймає його, регулюються договорами, котрі суворо визначають умови, характер і обсяг роботи. Праця волонтером зараховується, коли визначають трудовий стаж [8, с. 75]. І, незважаючи на добровільність, волонтерство не виключає відповідальності, наприклад, за виконання норм і вимог, збереження матеріальних цінностей тощо.

Сьогодні основною структурою, завдяки якій американські волонтери можуть знайти собі заняття, а організації та особи, що потребують помічників-волонтерів, можуть заявити про свої потреби, є волонтерські центри, яких у країні діє понад 500. Фінансовий еквівалент волонтерської праці на рік в США становить більш як 5300 млрд. доларів [11, с. 9–11].

На початку XX століття ідея волонтерства в Японії дістала суспільний резонанс, і 1910 року уряд створив систему волонтерської допомоги «Хоумен інн» (сучасна назва «Мінсей інн»). Досі зберігається головний принцип роботи цієї системи: вибрані члени суспільства, завданням котрих є визначення рівня добробуту громадян, діють у співпраці з урядом. В сучасній Японії налічується понад 3300 волонтерських центрів, які працюють майже в усіх муніципалітетах країни.

У тих країнах, де існують міцні традиції волонтерства – у Великій Британії та Німеччині – добровільну діяльність й самих волонтерів захищено законом. Країни Центральної і Східної Європи теж зробили крок від офіційного визнання волонтерства до створення правового поля, що сприяє розвитку волонтерської діяльності. Закони, що регулюють добровільну діяльність, прийнято в Хорватії, Чехії, Угорщині, Італії, Латвії, Литві, Люксембурзі, Македонії, Польщі, Португалії, Румунії, Іспанії та ін.

Аналіз статусу волонтерів у світі засвідчує, що правове регулювання волонтерської діяльності потрібне для того, аби гарантувати добровольцям захист і відрізнити їх від найнятих робітників.

1991 року в Італії закон про волонтерство офіційно визначив стосунки волонтерів з державними організаціями, і так з'явився соціальний волонтер. Однією з найбільших організацій, котрі розвивають цю справу в країні, є Італійський фонд волонтерства, створений з ініціативи Римської ошадної каси. Фонд надає консультаційні та освітні послуги, випускає «Журнал волонтера», заснував кілька національних премій в цій добродійній сфері, щоб виявляти й підтримувати найперспективніші та найініціативніші групи, які вирішують соціальні проблеми. В Італії працює

Постійний комітет голів волонтерських організацій і фондів, що представляє інтереси двох мільйонів волонтерів перед урядом, парламентом, церквою, різними суспільними інститутами [10, с. 65].

На основі проведеного аналізу можна дійти висновку: волонтерські організації різних країн мають значний вплив на розвиток соціальної сфери та формування громадянського суспільства. Нині спостерігається стрімке зростання попиту на волонтерські послуги. Участь у добровільному русі не має релігійних, расових, вікових, гендерних і навіть політичних меж. Численні міжнародні мережі волонтерських організацій залучають до своїх проєктів і програм мільйони людей щорічно. Чимало зусиль для популяризації волонтерства докладають не лише благодійні та волонтерські організації, а й державні структури. У світовій практиці найголовнішою ознакою волонтерства є те, що особа частину свого вільного часу, сил, енергії, знань та досвіду добровільно, без примусу та вказівки згори витрачає на здійснення корисних справ окремим громадянам і суспільству загалом. Також варто відзначити, що значна кількість організацій об'єднана в глобальний світовий волонтерський рух, і ця діяльність підтримується світовою спільнотою. Для подальшого розвитку світового волонтерського руху потрібно вдосконалювати і національні нормативно-правові акти, і міжнародне законодавство в цій сфері.

Про безперечну користь від волонтерської діяльності ідеться в багатьох міжнародних програмах і документах. Іще 1985 року було засновано Міжнародний день волонтерів (5 грудня). Тоді Генеральна асамблея ООН закликала уряди сприяти поширенню інформації про роботу добровольців для залучення до волонтерського руху дедалі більшої кількості людей з різних сфер діяльності. А 2001 рік було оголошено Міжнародним роком волонтерів. За підсумками міжнародних досліджень, проведених у зв'язку з цією ініціативою, ООН у своїх резолюціях рекомендувала всім державам передбачати волонтерство в національних стратегіях соціально-економічного розвитку, знайти і зняти в своїх законах усі бар'єри, які прямо або побічно заважають людям вести волонтерську діяльність, послабити податковий прес, що ставить волонтера в невідгідне становище. Крім того, ООН закликала світову спільноту надати волонтерам, поважаючи їхню незалежність, правовий статус і належний соціальний захист. **□**

Джерела

1. Бидерман К. Координация работы добровольцев и менеджмент волонтерских программ в Великобритании / К. Бидерман. – СПб: Русско-Немецкий обмен, 1999. – 31 с.
2. Большой толковый социологический словарь (Collins) / Джери Д., Джери Дж. – Т. 1 (А-О). – М.: Вече, АСТ. – 1999. – 544 с.
3. Борецька Н. П. Сучасний стан і проблеми розвитку соціально-трудоуних відносин у добровольчестві / Н. П. Борецька, Г. О. Крапівіна / Соціально-трудоу відносини: теорія та практика / Формування ринкової економіки [Текст]: Зб. наук. праць. – Спец. вип.: У 3 т. Соціально-трудоу відносини: теорія і практика. – К.: КНЕУ, 2010. – Т. 1. – С. 105–112.

4. Волонтерство у публічній бібліотеці: Метод. поради / Упр. культури, туризму і курортів Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ ім. М. Островського. – Хмельницький, 2012. – 16 с.

5. Всеобщая декларация добровольчества / XVI Всемирная конференция добровольцев Международной ассоциации добровольческих усилий (IAVE), Амстердам, январь, 2001. – [Электронный ресурс]. – http://www.volunteer.ru/5/1/5_1_dekl1.htm

6. *Даль Р.* Демократия и ее критики / Р. Даль [Текст]; Пер. с англ. – М.: РОССПЭН, 2003. – 576 с.

7. Загальна Декларація про волонтерську діяльність.

8. *Крапівина Г. О.* Світовий волонтерський рух: стан і статус / Г. О. Крапівина // Вісник економічної науки України. – 2012 – № 1. – С.73–76.

9. *Кудринская Л. А.* Добровольческий труд как объект и предмет социологической науки // Перспективные направления развития теоретической социологии в России рубежа XX–XXI веков / Под ред. В. А. Мансурова, С. И. Григорьева. – Москва–Барнаул: Изд-во АРНЦ СО РАО, 2003. – С. 348–359.

10. *Лях Т. Л.* Історичні засади соціально-педагогічної діяльності волонтерів за кордоном // Волонтерство як ресурс соціальної роботи у громаді: Зб. статей [Текст]: Матеріали Міжнар. наук. конф. для студ. та аспір. «Обличчя соціальної держави» в рамках проекту «Покращення якості соціальних послуг дітям та сім'ям у громаді», Київ, 22–23 берез. 2006 р. – К.: Християнський дитячий фонд, 2006. – С. 61–70.

11. *Логорська І.* Неурядові організації в зовнішній політиці США // Віче. – 2008. – № 4. – С. 9–11.

10

До питання про сутність та зміст категорії «суб'єкт владних повноважень»

Михайло ВІЛЬГУШИНСЬКИЙ,
кандидат юридичних наук,
заступник голови Вищого спеціалізованого
суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ,
заслужений юрист України

Набуття чинності Кодексом адміністративного судочинства України [1] ознаменувало собою очаток нового етапу розвитку адміністративно-правової науки. Це пов'язано, зокрема, з появою чималої кількості принципово нових термінів, які офіційно закріплені в його статтях. Відповідно, перед ученими-адміністративістами постало завдання розкриття їх суті та змісту як необхідної передумови підвищення ефективності адміністративного судочинства. Одним із таких термінів є «суб'єкт владних повноважень», аналізові якого присвятили свої праці В. Бевзенко, І. Коліушко, Р. Куйбіда, Н. Писаренко та ін.

Проте дослідження в цій галузі не можна вважати завершеними, бо нині так і не сформовано загально визнаного визначення цієї категорії, тому наукова робота в цьому напрямі повинна тривати. Автор статті має намір сформулювати власний погляд на суть та зміст категорії «суб'єкт владних

повноважень». Для досягнення поставленої мети необхідно: проаналізувати основні точки зору вчених-правників на трактування суті категорії «суб'єкт владних повноважень»; дати відповідь на питання про їх співвідношення з сучасними поглядами на предмет адміністративного